

Богуш Алла Михайлівна

доктор педагогічних наук, дійсний член НАПН України,
професор кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського», Одеса, Україна
E-mail: allabogush777@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5678-5455>
Researcher ID: P-6834-2019

Педагогіка Добра і Миру в реаліях сьогодення

Наше добро у вогні не
горить, а у воді не тоне
Г. Сковорода

У статті проаналізовано наукові праці вчених із позицій Добра і Миру в педагогічному сегменті (захисної педагогіки); розкрито дефініцію понять: «педагогіка», «педагогіка захисту», «педагогіка Добра», «педагогіка Миру» – і їх дієвий позитивний виховний вплив на здобувачів освіти в реаліях освітнього простору сьогодення України. Метою дослідження є здійснити теоретичний аналіз педагогічних досліджень класиків української педагогіки (Григорія Сковороди, Василя Сухомлинського) і сучасних учених із позицій Добра і Миру в педагогіці виховних впливів в освітньо-виховній роботі зі здобувачами освіти, спрямованих на їхній захист від негативних впливів воєнного стану країни. Завдання дослідження передбачає схарактеризувати інноваційні поняття, як-от: захисна педагогіка та її складники: «педагогіка Добра», «педагогіка Миру». Для досягнення мети й реалізації завдань використано такі методи: теоретичний аналіз педагогічної спадщини педагогів-класиків і сучасних учених; узагальнення наукових досягнень учених в обраному напрямі; розроблення інноваційного змісту педагогічного впливу педагогіки захисту на сучасних здобувачів освіти в реаліях сьогоденного освітнього простору України; визначення сутності понять «Добро», «Мир», «захисна педагогіка», «педагогіка Добра», «педагогіка Миру».

Ключові слова: освіта, здобувачі освіти, педагогіка, Добро, Зло, Мир, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, І. Зязюн, С. Дем'янчук, М. Палтишев.

Вступ. В Україні другий рік триває широкомасштабна війна, від якої найбільше потерпає освіта, зокрема її діти дошкільного віку, та й усі інші здобувачі освіти від початкової до вищої школи. Тяжкі її наслідки: зруйновано дошкільні заклади, школи й інші освітні заклади (коледжі, професійно-технічні училища, заклади вищої освіти), житлові будинки, національно-культурні споруди, пам'ятники тощо. Натомість освіта України продовжує реально розвиватися, модернізувати свій зміст, відроджувати наше національне українське історико-педагогічне надбання, тобто знаходити нові можливості інноваційних підходів до розвитку, навчання й виховання підростаючого покоління: он-лайн, змішана, дуальна освіта тощо.

Водночас зауважимо, що воєнний стан країни передбачає особливі вимоги як до змісту освіти, так і до форм, методів, методик і технологій роботи зі здобувачами освіти на всіх її рівнях, від дошкільця до вищої школи. У цьому зв'язку в освітньо-виховному процесі закладів освіти особливе місце відводиться такій педагогічній дисципліні, як педагогіка з її інноваційним змістом, спрямованим на захист дітей, майбутніх громадян вільної, переможної України, тобто «захисної педагогіки» з її варіативними складниками», як-от: «Педагогіка Добра і Миру», зміст яких повинен вибудовуватися на класичних філософсько-педагогічних позиціях як класиків української педагогіки (Г. Сковорода, К. Ушинського, С. Русової, В. Сухомлинського та ін.), так і сучасних педагогів (Г. Васяновича, І. Зязюна, С. Дем'янчука та ін.).

Схарактеризуємо сутність дисципліни «Педагогіка Добра». Зазначимо, що проблема дихотомії «добра і зла» є однією з найпопулярніших, так би мовити, «вічних проблем» соціуму, яку розглядали вчені в різних напрямках: філософії (Аристотель, Демокріт, А. Шопенгауер та ін.), класичної педагогіки, як зарубіжної, так і вітчизняної (Я. Коменський, Г. Сковорода, К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський), сучасних педагогів (В. Андрющенко, А. Богуш, Г. Васянович, І. Зязюн, С. Дем'янчук, Н. Ільницька, М. Карпюк, В. Лісовий, М. Палтишев, М. Мельничук, С. Нікітчина, І. Сіданіч, В. Сучок, М. Тофтул, Н. Хоміч та ін.),

психологів (І. Бех, С. Максименко, Ж. Юзвак та ін.), мовознавства (С. Єрмоленко, Є. Іващенко, Н. Іваненко, Л. Коткова, Н. Черненко та ін.).

У статті здійснено аналіз наукових праць учених із позицій Добра і Миру в педагогічному сегменті (захисної педагогіки); розкрито дефініцію понять: «педагогіка», «педагогіка захисту», «педагогіка Добра», «педагогіка Миру» – і їх дієвий позитивний виховний вплив на здобувачів освіти в реаліях освітнього простору сьогодення України.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є здійснити теоретичний аналіз педагогічних досліджень класиків української педагогіки (Григорія Сковороди, Василя Сухомлинського) та сучасних учених з позиції Добра і Миру в педагогіці виховних впливів у освітньо-виховній роботі зі здобувачами освіти, спрямованими на їхній захист від негативних впливів воєнного стану країни.

Завдання дослідження передбачає схарактеризувати інноваційні поняття, як-от: захисна педагогіка та її складники: «педагогіка Добра», «педагогіка Миру».

Матеріали та методи дослідження. Для досягнення мети і реалізації завдань було задіяно такі методи:

- теоретичний аналіз педагогічної спадщини педагогів-класиків та сучасних учених; узагальнення наукових досягнень учених в обраному напрямі;
- розроблення інноваційного змісту педагогічного впливу педагогіки захисту на сучасних здобувачів освіти в реаліях сьогоденного освітнього простору України; визначення сутності поняття «Добро», «Мир», «захисна педагогіка», «педагогіка Добра», «педагогіка Миру».

Для досягнення мети й реалізації завдань задіяно такі методи:

- теоретичний аналіз педагогічної спадщини педагогів-класиків і сучасних учених; узагальнення наукових досягнень науковців в обраному напрямі;
- розроблення інноваційного змісту педагогічного впливу педагогіки захисту на сучасних здобувачів освіти в реаліях сьогоденного освітнього простору України; визначення сутності понять: «Добро», «Мир», «захисна педагогіка», «педагогіка Добра», «педагогіка Миру».

Результати дослідження. Розкриття сутності термінолексем, складником яких є поняття «педагогіка», вимагає насамперед з'ясувати його контент. За термінологічними джерелами, «педагогіка» тлумачиться як наука про сутність розвитку людської особистості й опрацювання на цій основі теорії та методики виховання й навчання як спеціально організованого процесу (Гончаренко, 2011); наука про виховання, освіту й навчання людини; розкриває завдання, цілі та закономірності виховання, його роль у житті суспільства й розвитку особистості, процес освіти й навчання (Ярмаченко, 2001: 356); наука, що вивчає об'єктивні закони розвитку конкретно-історичного процесу виховання, органічно пов'язаного із законами розвитку суспільних відносин і становлення особистості дитини, а також досвід реальної суспільної навчально-виховної практики формування підростаючого покоління; особливості й умови організації виховного процесу (Коджаспірова, Коджаспіров, 2005: 235). Як бачимо, словникові джерела порізно визначають педагогіку як науку і як навчальну дисципліну, водночас у всіх джерелах акцентовано на процесі виховання, навчання й розвитку особистості.

У цьому зв'язку зрозуміло, що кожна дитина, учень будь-якого віку піддаються позитивному педагогічному впливу на становлення особистості незалежно від країни, освітнього закладу та віку тих, хто навчається й кого виховують. На нашу думку, педагогіка є царицею з-поміж інших навчальних дисциплін в освітньо-виховному процесі закладів освіти, оскільки під її впливом відбувається становлення особистості. Невипадково, що кожна галузь освіти створює свою педагогіку. Ми нарахували тільки в педагогічних словниках більше ніж 45 її різновидів.

Натепер настав час для створення ще нових варіацій педагогіки відповідно до таких реалій сьогодення, як повномасштабна війна в Україні: вибухи, пожежі, бомбосховища, утрата рідних і близьких людей, звідси нервові зриви в дітей, розпач, панічні атаки, діти-переселенці, діти-біженці, з'явилася нова категорія дітей – «діти війни», а отже, потрібна й нова галузь інноваційної педагогіки, а саме «захисна педагогіка».

На жаль, у педагогічних словниках відсутня категоріальна характеристика «захисної педагогіки». Натомість у психологічних словниках позиціоновано поняття «психологічний захист», який специфікує наявність спеціальної регулятивної системи стабілізації особистості, спрямованої на усунення або ж зведення до мінімуму почуття тривоги, пов'язаної з усвідомленням конфлікту. Провідною функцією психологічного захисту є відсторонення сфери свідомості від негативних переживань, що травмують психіку особистості (Шапар, 2005: 150).

Психологи в роботі з травмованою психікою дорослих людей задіюють термін «психологічний захист», який потрактовують як сукупність неусвідомлених психологічних процесів, що забезпечують охорону психіки особистості від небезпечних, негативних і деструктивних дій внутрішньопсихічних і зовнішніх імпульсів. Тобто психологи розглядають психологічний захист як особливі форми несвідомої психологічної активності, які дають змогу хоча б тимчасово полегшити напруження, щоб не завдати шкоди організму й усталеному уявленню про себе (Шапар, 2005: 150).

Що ж ми розуміємо під новим терміносполученням «педагогіка захисту»? На нашу думку, це гуманістично-зорієнтована система цілеспрямованих умотивованих дієвих емоційно-позитивних виховних впливів батьків, вихователів, учителів на тривожний, викликаний воєнними подіями стан і нервову

систему особистості (дитини, учня, підлітка) засобами Любові, Добра, Радості, Віри, Емоцій, Щастя, які трансформуються у величому «Слові» батька, матері, вихователя, учителя, дорослої людини, які перебувають поряд із дитиною, учнем, травмованою особистістю (Богуш, 2023).

Уважаємо, що спорідненими складниками захисної педагогіки є «педагогіка Добра» і «педагогіка Миру», які, у свою чергу, здійснюють світоглядний, миротворчий, запобігальний вплив на особистість у будь-якому віці. Зазначимо, що коріння захисної «української педагогіки» сягають XVIII століття, яку започаткував лідер української філософсько-педагогічної думки Григорій Сковорода, «філософ із народу» (за словами О. Єфименко), який понад усе любив рідну землю, рідний народ, рідну мову, про що засвідчують його пісні, притчі, байки, есе, діалоги, трактати тощо. Г. Сковорода критично ставився до філософсько-педагогічних поглядів росіян, засуджував зверхність росіян, їхній великодержавний шовінізм стосовно українського народу, які не спромоглися «побачити єства українця» (Сковорода, 2016).

У педагогічній спадщині Г. Сковороди містяться перлини педагогічної мудрості, засобами якої є віра, любов, добро, радість, воля, які віддзеркалюють у собі надприродний пізнавальний зміст, живлять душу і дух людини, наповнюють її смисло-творчою енергією (Васянович, 2022: 40). Особливу увагу філософ і педагог приділяв здоров'ю та вихованню дітей, майбутніх громадян України, при цьому першість у вихованні дітей автор відводив батькам, а вже потім вихователям і вчителям. Завдання виховання дітей і молоді Г. Сковорода вбачав у навчанні дітей (учнів) Доброти, Любові, Вдячності, які, на його думку, є від народження в певних задатках, а дорослі повинні вже виховувати в дітей доброчесність, взаємодопомогу, доброту, чуйність, радість, любов до інших, вдячність.

Отже, уважаємо, що саме Г. Сковорода є засновником української «Педагогіки Добра». Виникає необхідність передовсім з'ясувати сутність терміна «добро». Звернімося насамперед до тлумачних словників, які досить розлого, в різних варіаціях специфікують означене поняття. Розглянемо окремі з них. «Добро – це все позитивне в житті людей, що відповідає їхнім інтересам, бажанням, мріям» (Бусел, УТС, 2016: 292). Благо, задоволення, яке хто-небудь відчуває від певного становища, певних обставин (НТСУМ, Яременко, 1999: 283) тощо. Щодо педагогічних словників, то, на жаль, не в змісті кожного з них міститься лексема «добро». Так, в Українському педагогічному енциклопедичному словнику марковано дихотомію «Добро і зло» як оцінні, полярні морально-етичні категорії, що відображають уявлення людей (індивідів, соціальних груп, суспільних класів) про морально цінне бажання (добро) і морально негативне (зло) у природі й суспільній дійсності (Гончаренко, 2011: 136); одне з найбільш загальних понять моральної свідомості найважливішої категорії етики. Теріолоксемою «добро» люди виражають свої загальні інтереси, надію, на позитивне майбутнє, що набуває словесного оформлення процесу, дії, результату (добродія, доброчинність, справедливість тощо) (Рапоцевич, 2010).

Добро – одна з вихідних категорій етики, яка фіксує фундаментальний факт можливості для людини внаслідок її сутнісних характеристик здійснювати вибір і спрямовувати свої дії в бік або позитивного життєвого ствердження (добро), або заперечення та руйнування (зло); морально-етична категорія, яка виражає позитивну оцінку певного явища відповідно до світоглядно-ціннісної орієнтації суб'єкта (Петрушенко, 2009: 51–52).

На нашу думку, «добро» – це насамперед етично-педагогічна категорія, яка специфікує позитивний вплив на розвиток, стан і поведінку особистості в процесі її взаємодії в різних сферах суспільних відносин (у сім'ї, в освітніх закладах від дошкілля до більш старшої вікової категорії) і стимулює прояви радості, любові, задоволення, щастя.

Повернімося до «педагогіки Добра» Г. Сковороди, його особливий погляд на дихотомію «добро і зло», зміст якої вчений розкрив у процесі викладання християнської етики й у підручнику «Вхідні двері до християнського доброчестя у просторі української ментальності». Народний педагог зазначав, що в кожній людини є дві дороги, дві лінії поведінки: дорога добра і дорога зла. За словами Г. Сковороди, дорога добра, добродії, пряма й досконала. Це дорога правди, милосердя, людської любові, щирого серця. Учений застерігає, що дорога добра ніколи не буває легкою, чим більше добра, тим більше вона захищає себе (Сковорода, 2016: 162). Дорога зла, за його словами, хибна, фальшива, нею ідуть нечестивці, вона веде до загибелі та смерті. Педагогічним кредо означеної дихотомії Г. Сковороди є така порада нам – батькам, вихователям, дорослим людям: «Ніхто не здатний подолати в собі зло, якщо не пізнає, що таке зло в ньому самому, а що таке добро». Філософ і педагог радив батькам і педагогам обирати педагогіку Добра й доброчинності, виховувати в дітей високоморальну поведінку за законами Добра, виявляти доброчинність і доброту в поведінці.

Відомий сучасний учений педагог Григорій Васянович докладно проаналізував етичну проблематику Г. Сковороди у вимірах «Добро і зло» (35 рефлексій) і «Доброчесність» (20 рефлексій) (Васянович, 2022).

Уважаємо, що філософсько-педагогічне вчення Г. Сковороди є міцним підґрунтям сучасної «педагогіки Добра», зміст якої захистить українську молодь від «дороги зла», водночас виховає непримиренність до «посяяного рашистами Зла», розпочатої широкомасштабної війни на теренах України, бажання захищати рідну землю з позиції Добра у своєму серці та ненависті до Зла, яке посягли в Україні рашисти. Педагогіка Добра народжує справжніх героїв, захисників рідної землі, її ланів, морів, гір, лісів, її рідної солов'їної мови й найдорожчий скарб – її дітей, її прийдешне, які будуть відбудовувати мирне життя переможеної України. Нелегка доля дісталася нашим сучасним дітям, «дітям війни». Від того, як ми їх виховаємо, залежить і майбутнє нашої держави, хто і як саме буде відбудовувати повоєнну Україну.

Сучасним дієвим засобом виховання «дітей війни» є «Захисна педагогіка Добра» світоча сучасної української класичної педагогіки Василя Сухомлинського, учителя, директора школи, ученого, Педагога з великої літери. Усі його твори, «смарагди педагогіки» пронизані ідеєю Добра, яка, за словами вченого, є вже від народження в кожній людині й із позиції якої людина оцінює всі події сьогодення. Та у світі є не тільки добро, зазначає вчений, на жаль, є зло, соціальне гноблення людини людиною, таємна підготовка злочинів, війни, які можуть знищити людство або відкинути його на тисячоліття до дикунства, варварства (Сухомлинський, 1976: 230). Надзвичайно актуальними є сьогодні слова вченого. В. Сухомлинський стверджує, що подолати зло (війни, воєнні конфлікти) чи запобігти йому можна завдяки вихованню молоді на ідеях Добра, застерігати байдужість у серцях наших дітей, виховувати патріотів, готових у будь-який загрозливий час для країни стати на її захист.

В. Сухомлинський висловлює свою позицію щодо сентенції «Добро». За його словами, «добро – це зброя в боротьбі за торжество справедливості, це наша діяльність, наша воля, наша праця, наша непримиренність до зла» (Сухомлинський, 1976: 230). Учений продовжує маркувати свій погляд щодо дефініції «Добро». За його словами, це «думка, помножена на волю, тільки за цієї умови матимемо непримиренність до зла» (Сухомлинський, 1976: 230). Педагог закликає вчителів і батьків на ідеях Добра виховувати з дитинства в майбутніх громадян України потребу, переконання непримиренності до будь-якого зла й готовності стати на захист своєї країни. Саме в цьому, на думку науковця, і полягає сутність педагогіки Добра. Василь Сухомлинський, як педагог-практик і як учений, специфікує своєрідну пам'ятку для вчителів, вихователів і батьків щодо виховних впливів на дитину на «ідеях Добра». З-поміж них такі:

- органічне злиття в юній душі праці, радості, щастя й обов'язку, їх гармонія;
- прагнення дитини до Добра й непримиримості до зла;
- уся педагогічна діяльність вихователя, учителя, батьків повинна бути наповнена проявами Добра й нетерпимістю до зла (тобто бути прикладом прояву Добра для дитини);
- велична сила «Слова» дорослого сповнена вірою перемоги Добра над Злом;
- дитина має бути господарем своєї волі, загартовувати її прагненням дарувати Добро людям;
- дорослі повинні навчити дитину розуміти й засуджувати зло;
- дитина має зрозуміти з раннього віку смисл добра у взаєминах з іншими на власному досвіді; усвідомити, що Добро не завжди приємне, почасти воно може бути «суворим колючим як січневий вітер»;
- виховуйте в дітей нетерпимість до зла в самому себе і прагнення до доброзичливості й добротності (Сухомлинський, 1976).

Уважаємо, що зміст багатьох творів В. Сухомлинського є підґрунтям сучасної «Педагогіки Добра», яка саме сьогодні в період широкомасштабної війни в Україні заслуговує бути складником загальних і спеціальних педагогічних дисциплін у закладах освіти, від дошкільної її ланки до вищої.

«Педагогікою Добра» називав усю свою науково-педагогічну діяльність відомий учений, педагог, академік НАПН України, директор інституту дорослих І. Зязюн (Зязюн, 2000). За словами І. Зязюна, педагогіка Добра є усіх складниках українського державотворення, вона зумовлюється Освітою і Вихованням молоді України, а її народу Божим велінням, які давно вже заслуговують на щастя (Зязюн, 2000: 308). «Педагогіка Добра» Івана Зязюна започатковується його зверненням до українського народу, наводимо його.

«Мій народо, моя Україно! Жодне із творинь людських на Ваших теренах не посміє зрадити чи Вас проігнорувати, бо народжені вони для єдиного. Вас віншувати як батька, як матір, як рід свій великий, як рідну землю, як свою велику батьківщину. Не вина тих, хто не вміють це робити або не хочуть, то їхня велика біда й особиста трагедія – не навчений, не вихований, не обласканий великою метою Добра, Любові, Життя, Істини, Краси, Щастя (Зязюн, 2000: 307).

Як бачимо, науковець закликає педагогів, вихователів, батьків скористатися педагогікою Добра й виховувати майбутніх українців засобами Добра, Любові, Краси, Істини, вести їх у майбутнє дорогою Щастя і Миру.

Народний учитель-фізик, учений-одесит, наш сучасник Микола Палтишев, практикуючи з нелегким контингентом учнів-підлітків у професійно-технічному училищі, учив своїх учнів засобами гуманної педагогіки (авторською педагогікою) дорогою Добра в їхнє щасливе майбуття. Зазначимо, що М. Палтишев відкрив один із найголовніших законів сучасного життя – «Закон збереження Доброти». За словами М. Палтишева, Доброта, увага й чутливість до підлітків педагогів не зникають, вони перетворюються в допитливість, захопленість, бажання й уміння працювати, вони знову перетворюються в Доброту, у добротність молодого покоління (Палтишев, 2018: 513).

Справжній народний учитель намагався в кожного учня «пробудити» Доброту, духовну потребу в добродіянні. В одному з нарисів – «Енергія Добра» – журналістка Л. Глазунова назвала М. Палтишева «Людиною з великим запалом енергії Добра», яка, за її словами, не є фізичною, натомість вона підпорядковується тим самим законам, що й фізичні її види. Добро, продовжує журналістка, – це особливий, ще не вивчений вид енергії, що не зникає зі світу, а нагромаджується (Палтишев, 2018: 518), трансформується в різних людських вчинках. Отже, Доброта, доброзичливість, довірливість, теплота, радість і краса – методичне кредо педагогіки Добра М. Палтишева.

Переконані, що саме сьогодні з-поміж педагогічних дисциплін виникла нагальна потреба й такої навчальної дисципліни, як «Педагогіка Миру». Свого часу Григорій Сковорода закликав наш народ боротися із сатаною, який прагне війни, знищення, людського життя: «живим джерелом життя нашого є мир, а не війна» (Сковорода, 2016: 305).

З'ясуємо дефініцію лексеми «Мир» за словниками, що тлумачиться так: відсутність незгоди, ворожнечі, сварок; злагода, відсутність збройної боротьби між двома чи кількома народами, державами (НТСУМ, т. 2, 1999: 630).

Існує й така думка, «мир не зводиться тільки до відсутності війни»; мир – це наявність у людей етнічних цінностей, самого життя, їхнє ставлення до інших, визначення їхньої гідності й права на засоби реалізації свого людського потенціалу.

Мир – це внутрішній стан будь-якої людини чи окремої спільноти, якого можна досягти на підставі розуміння особистістю самостійності життя на планеті Земля. Звернення педагогів до виховання молоді на ідеях миру не є новим у класичній педагогіці, оскільки страхіття війни стимулювало думку відомих діячів і педагогів того часу шукати шляхи протидії війнам (Е. Роттердамський, Я. Коменський, Д. Локк, Ж.Ж. Руссо та ін.), які вважали, що досконалим світом може бути тільки світ без війни. Ще на початку XIX століття виникли перші організації, які виступали за мир (перше товариство друзів миру в Нью-Йорку (1815 р.), у Лондоні (1816 р.), Парижі (1820 р.)). У 1848 р. у Брюсселі відбувся перший міжнародний конгрес миру, а в 1867 р. у Женеві була створена міжнародна організація «Ліга миру і свободи». У 1970 р. у Німеччині опубліковано збірник «Педагогіка миру», де вперше висвітлено необхідність виховання молоді на ідеях миру. Червоною ниткою в діяльності ЮНЕСКО проходить думка, що саме школа, учитель повинні очолити боротьбу проти насильства, оскаженілої проповіді війни, рушійної сили людської історії.

Виховання молоді на ідеях миру в Україні досліджувало багато вчених, як класиків (К. Ушинський, І. Огієнко, А. Макаренко, М. Грушевський, В. Сухомлинський), так і сучасних дослідників (С. Дем'янчук, Н. Нічкало, М. Грещенко, В. Заслуженюк, В. Кузь, М. Ярмаченко та ін.).

Реалізувати прагнення нашого народу й майбутнього покоління молоді до миру є завданням ще однієї захисної педагогіки «Педагогіки Миру», засновником якої в Україні є доктор педагогічних наук, професор, академік С. Дем'янчук, котрий у кінці 80-х – на початку 90-х рр. XX століття заснував наукову лабораторію «Виховання дітей та учнівської молоді на ідеях миру». Зазначимо, що до експериментальної роботи були залучені респонденти від дошкілля до здобувачів освіти вищої школи. Саме С. Дем'янчук є ініціатором організації асоціації «Педагоги за мир та взаєморозуміння». За його ініціативи щорічно проводили міжнародні й науково-практичні конференції щодо виховання дітей та учнівської молоді в дусі миру (Колупаєв, 1995).

Уважаємо, що завдання всіх освітніх закладів України – виховувати дітей із раннього дитинства на ідеях миру. Досвід такої роботи потрібно запозичити в Міжнародному економіко-гуманітарному університеті імені академіка Степана Дем'янчука, педагогічний колектив якого щорічно проводить учнівські читання «Я голосую за мир!».

Переконані, що така систематична робота з дітьми від дошкілля до старшої школи виховає нове покоління молоді в дусі Добра, Миру й миротворчості, доброчесності, непримиренності до зла, готове до захисту своєї батьківщини. З'ясуємо розуміння феномена «педагогіка Миру». Натомість зазначимо, що в жодному педагогічному словнику відсутнє словосполучення «Педагогіка Миру», як це не прикро.

Натомість в одному зі збірників щорічних конференцій, присвячених вихованню молоді на ідеях миру, позиціоновано авторське розуміння «педагогіки миру» професорки Н. Луцан. На її думку, «Педагогіка Миру» – це галузь науки, яка досліджує засоби, принципи, форми й методи виховання підростаючого покоління на ідеях миротворчої політики. Завданням педагогіки миру, за Н. Луцан, є виховання в підростаючого покоління національно-патріотичних почуттів, прагнення до високого ідеалу служіння своєму народові, готовності до героїчного подвигу в ім'я процвітання своєї держави, прагнення бачити її незалежною (Луцан, 1995). Повністю згодні з таким визначенням.

На нашу думку, Педагогіка Миру – це гуманістично спрямована система виховних чинників, які впливають на свідомість підростаючого покоління від дошкілля до здобувачів освіти вищої школи, що сприяють вихованню високої духовності особистості, національної самосвідомості, людяності, доброти, взаєморозуміння, честі й гідності, толерантності; почуття любові до Батьківщини й обов'язку захищати свою державу від будь-яких воєнних конфліктів.

Висновки. В умовах широкомасштабної війни в Україні, яку розпочав російський агресор, виникає потреба в посиленні виховної роботи з дітьми й молоддю щодо зменшення та уникнення негативно-тривожного стану агресивності підростаючого покоління, майбутнього нашої країни, яким доведеться відбудовувати повоєнну переможну Україну. Ефективним засобом виховної роботи з дітьми й молоддю є відродження класичної педагогіки з її складниками: «Педагогіка Добра» й «Педагогіка Миру» (Г. Сковорода, В. Сухомлинський, Г. Васянович, С. Дем'янчук, І. Зязюн, М. Палтишев та ін.).

Перспективи дослідження. Передбачається розроблення й апробація змісту сучасних навчальних дисциплін «Педагогіка Добра» й «Педагогіка Миру» для закладів освіти різного рівня (закладів дошкільної, початкової, загальної, середньої та ЗВО).

Література

Богуш А.М. Педагогіка добра у спадщині В. Сухомлинського. *Науковий вісник МДУ імені В.О. Сухомлинського. Серія «Педагогічні науки»*. 2024. Вип. 1.46 (108).

Бусел В.Т. Український тлумачний словник. Київ : К, 2016. С. 21–25.

Васянович Г. Християнсько-філософський персоналізм Григорія Сковороди. Львів : Норма, 2022. 208 с.

- Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
- Дем'янчук С.Я. Виховання молоді на ідеях миру. *Педагогіка миру в навчально-виховному процесі школи і вузу* : матеріали міжвузівської науково-практичної конференції. Рівне, 1995.
- Зязюн І.А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : науково-методичний посібник. Київ : МАУП, 2000. 312 с.
- Карп'юк М., Нікітчина С. Конспект Добро: категорія педагогічної академії Добро і зло. *Енциклопедія сучасної України* / редкол. : І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін. ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2008. URL: <https://esu.com.ua/article-22382>.
- Колупаєв Б.С. Від сільського вчителя – до академіка міжнародної академії. *Педагогіка миру в навчально-виховному процесі школи і вузу* : матеріали міжвузівської наук.-практ. конф. Рівне, 1995.
- Луцан Н.І. Виховання старших дошкільників на ідеях миру : *Педагогіка миру в навчально-виховному процесі школи і вузу* : збірник. Рівне, 1995.
- Миротворча діяльність школи і вузу : у 2 ч. : збірник наукових праць. Рівне, 1997.
- Новий тлумачний Словник української мови : у 4 т. / укл. В. Яременко, О. Сліпушко. Київ : Аконт, 1999. Т. 2. 911 с.
- Палтышев Н.Н. Собр. сочинений. Одеса : Автопринт, 2018.
- Педагогіка єдиного і цілісного миру : збірник праць учасників конференції. Рівне, 1995.
- Педагогіка миру у навчально-виховному процесі школи і вузу : матеріали міжвузівської наук.-практ. конф. Рівне, 1995.
- Педагогічний словник / за ред. М. Ярмаченко. Київ : Педагогічна думка, 2001. 515 с.
- Петрушенко В. Тлумачний словник основних філософських термінів Львів : Вид-во НУ «Львівська політехніка, 2009. 264 с.
- Сковорода Г.С. Повна академічна збірка творів / за ред. Л. Ушкалова. Харків : Вид-ць Савчук О., 2016. 1400 с.
- Сухомлинський В.О. Розуміння життя, добра, зла в ньому. Вибрані твори : у 5 т. Київ : Радянська школа, 1976. Т. 2. С. 230.
- Шапар В. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2005. 6400 с.

Pedagogics of Goodness and Peace in an observable now

Bogush Alla

Doctor of Sciences (in Pedagogy), Professor, full member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Professor of the Department of Preschool Education Theory and Methodology State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky", Odesa, Ukraine

Good doesn't burn in fire and doesn't sink in water.
Hryhorii Skovoroda

The article analyzes the scientists' scientific works in terms of Goodness and Peace in the pedagogical segment (protective pedagogy); the following concepts are revealed: "pedagogy", "pedagogy of protection", "pedagogy of Goodness", "pedagogy of Peace" and their effective positive educational influence on education seekers in the realities educational space of observable now Ukraine.

The purpose and objectives of the research. The purpose of research is to carry out a theoretical analysis of the pedagogical studies of Ukrainian classics in pedagogy (Hryhorii Skovoroda, Vasyl Sukhomlynskyi) and modern scientists in terms of Goodness and Peace in the pedagogy of educational influences with education seekers, aimed at their protection due to the negative effects of the country's military status.

Research task characterizes innovative concepts, for example, such: protective pedagogy and its components: "pedagogy of Goodness", "pedagogy of Peace".

The following methods were used to achieve the purpose and objectives of the research:

– theoretical analysis of the pedagogical heritage of classical teachers and modern scholars; summarizing the scientific achievements of scientists in the chosen direction;

– development of the innovative content of the pedagogical influence of protective pedagogy on modern education seekers in the realities educational space of observable now Ukraine; concepts definition of "Goodness", "Peace", "protective pedagogy", "pedagogy of Goodness", "pedagogy of Peace".

Keywords: *education, education seekers, pedagogy, Goodness, Evil, Peace, H. Skovoroda, V. Sukhomlynskyi, I. Ziaziun, S. Demianchuk, M. Paltyshev.*

References

- Bogush, A.M. (2014). Pedahohika dobra u spadshchyni V. Sukhomlyns'koho. [Pedagogy of goodness in the legacy of V. Sukhomlynskyi]. *Naukovyy visnyk MDU imeni V.O. Sukhomlyns'koho. Pedahohichni nauky – Scientific Bulletin of V.O. Sukhomlynskyi of MSU. Pedagogical sciences. Issue 1.46 (108)* [in Ukrainian].
- Busel, V.T. (2016). *Ukrayins'kyy tлумachnyy slovnyk [Ukrainian explanatory dictionary]*. Kyiv: vyd-vo Kyiv [in Ukrainian].
- Demianchuk, S.Ya. (1995). Vykhovannya molodi na ideyakh myru [Education of youth on the ideas of peace]. *Pedahohika myru v navchal'no-vykhovnomu protsesi shkoly i vuzu. m-ly mizhvuzivs'koyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi – Pedagogy of peace in the educational process of schools and universities. The interuniversity scientific and practical conference*. Rivne [in Ukrainian].
- Honcharenko, S.U. (2011). *Ukrayins'kyy pedahohichnyy entsyklopedychnyy slovnyk [Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary]*. Rivne: «Volyns'ki oberehy» [in Ukrainian].
- Karpiuk, M., & Nikitchyna, S. (2008). *Konspekt Dobro: katehoriya pedahohichnoyi akademiyi Dobro i zlo [Synopsis of Goodness: the category of the Pedagogical Academy Good and evil]*. Ed. M.G. Toftul, V.S. Lisovyi. *Entsyklopediya Suchasnoyi Ukrayiny – Encyclopedia of Modern Ukraine*. Kyiv: Institute of Encyclopedic Research of the National Academy of Sciences of Ukraine URL: <https://esu.com.ua/article-22382> [in Ukrainian].
- Kolupayev, B.S. (1995). Vid sil's'koho vchytelya – do akademika mizhnarodnoyi akademiyi [There is a path from a village teacher to an academician of the international academy]. *Pedahohika myru v navchal'no-vykhovnomu protsesi shkoly i vuzu. m-ly mizhvuzivs'koyi nauk.-prakt. konf. – The pedagogy of peace involves the educational process of schools and universities. The interuniversity science and practice*. Rivne [in Ukrainian].
- Lutsan, N.I. (1995). Vykhovannya starshykh doshkil'nykiv na ideyakh myru [Education of older preschoolers on the ideas of peace]. *Pedahohika myru v navchal'no-vykhovnomu protsesi shkoly i vuzu – Pedagogy of peace in the educational process of school and university*. Rivne [in Ukrainian].
- Myrotvorcha diyal'nist' shkoly i vuzu. (1997). School and university peacekeeping activities*. Issue 1-2. Rivne [in Ukrainian].
- Novyy tлумachnyy Slovnyk ukrayins'koyi movy (1999). New explanatory dictionary of the Ukrainian language*. Ed. V. Yaremenko, O. Slipushko. Kyiv, Issue 2: «Akont», pp. 911 [in Ukrainian].
- Paltyshev, N.N. (2018). *Sobr. Sochineniy [Collection of essays]*. Odesa. Akvaprint [in Ukrainian].
- Pedahohichnyy Slovnyk. (2001). [Pedagogical Dictionary]*. Ed. M. Yarmachenko. Kyiv: Pedahohichna dumka [in Ukrainian].
- Pedahohika myru u navchal'no-vykhovnomu protsesi shkoly i vuzu (1995). [Pedagogy of peace in the educational process of schools and universities of interuniversity]*. *M-ly mizhvuzivs'koyi nauk.-prakt. Konf – science and practice conf*. Rivne [in Ukrainian].
- Pedahohika yedynoho i tsilisnoho myru [Pedagogy of a unified and integral peace]*. Zb. prats' uchashnykiv konferentsiyi – Works of conference participants. Rivne [in Ukrainian].
- Petrushenko, V. (2009). *Tлумachnyy slovnyk osnovnykh filosofs'kykh terminiv [Explanatory dictionary of basic philosophical terms]*. Lviv; Vyd-vo NU “L'vivs'ka politehnika” [in Ukrainian].
- Shapar, V. (2005). *Suchasnyy tлумachnyy psykholohichnyy Slovnyk [Modern explanatory psychological dictionary]*. Kharkiv: Prapor [in Ukrainian].
- Skovoroda, H.S. (2016). *Povna akademichna zbirka tvoriv [Complete academic collection of works]*. Ed. L. Ushkalova. Kharkiv vyd-ts' Savchuk O. [in Ukrainian].
- Sukhomlynsky, V.O. (1976). *Rozuminnya zhyttya, dobra, zla v n'omu [Understanding life, good, evil in it]*. *Vybrani tvory u 5-ty t. – Selected works in 5 volumes. Issue 2. Vyd-vo “Radyans'ka shkola”* [in Ukrainian].
- Vasyanovych, H. (2022). *Khrystyians'ko-filosofs'kyy personalizm Hryhoriya Skovorody [Hryhorii Skovoroda Christian-philosophical personalism]*. Lviv «Norma» [in Ukrainian].
- Zyazyun, I.A. (2000). *Pedahohika dobra: idealy i realiyi [Pedagogy of goodness: ideals and realities]*. *Naukovo-metodychnyy posibnyk – Scientific and methodological manual*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].

Accepted: March 01, 2024